

Պատուութիւնների սաղմը: Դաստիարակի դործն է օգնել հնարաւորութեան չափով մի քանի յատկութիւններին փարթամ զարգացումն, միւսների նոր ձեւաւորումն, երրորդների չեղօքացումն:

Բայց յաջողութեան հասնելու համար խիստ չրջահայեաց պիտի լինել. մանուկներին իդէալացնելը կարող է մեզ միմիայն խանգարել դաստիարակութեան ուղիղ ճանապարհը գտնելու:

Սիրել մանկան նրա բոլոր պակասութիւններով հանդերձ, աշխատել նրան օգտակար լինել, պարտաւոր է ամեն մի դաստիարակ:

Ազատ դաստիարակութեան կողմնակիցները մէկ ծայրայեղութիւնից բնկնում են միւս ծայրայեղութեան մէջ. միջնադարեան մանկավարժները համարելով մանկանը փչացած բնաւորութիւն, իրանց տեսակի միջոցներ էին ձեռք առնում դաստիարակութեան համար. ներկայումս նորագոյն գաղափարի քարոզիչները իդէալացնելով մանկան, ձեռքից վար են դնում վերջին երկու դարում խնամքով մշակուած դաստիարակչական գէնքերը և կասկածում են դրանց օգտակարութեան վրա:

Արդ, սիրելիս, այսքանից դու կմակարերես, որ դեռ վաղաժամ է գործադրել Վենտցելի առաջարկած եղանակը քո դպրոցում:

Յաջորդ անգամ ևս կդրեմ ժամանակակից դաստիարակութեան մասին:

Քո նախկին ուսուցիչ.

Յգրութիւն.

Զնն Յունուարի

Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ղ Բ Ա Յ Ր

Դպրոցական Կեանքից (2. Էսէյբախ)

(Вѣстникъ Воспитанія № 8)

II

Կենդանութիւնը վերադարձաւ իր փոքր, երիտասարդական ամուրիի բնակարանը, որ բաղկացած էր երկու սենեակից: Ճաշակով տապակած միսը, հետն էլ թունդ սուրճը նորան այնքան թարմացրին, որ նա զգալով իրան կազդուութեամբ, վերին աստիճանի գոհ, նստաւ դաշնամուրի առաջ և սկսեց նուագել «Մենդելսոնի» մարշը:

Դուռը ծեծեցին. բայց այնպէս թոյլ, որ նա սկզբում չը հաւատաց իր ականջներին, կարծելով թէ սխալւում է և որպէս զի համոզուի մօտեցաւ դռանը:

Ներս մտաւ երեսան լացած աչքերով:

— Ինչի՞ համար ուշացար:

— Ես արդէն մի անգամ եկել եմ, պատասխանեց տղան, բայց տանտիկինը տանը չէր և մարդ չը կար, որ տետրակները յանձնէի:

— Միայն նոր նկատեց Կենիգսդորֆը տղայի լացած աչքերը:

— Մարտին, այդ ի՞նչ է պատահել քեզ, ինչո՞ւ ես լաց եղել:

— Տետրակները . . . տետրակները, հեկեկալով պատասխանեց տղան. և դրեց սեղանի վերայ մեծ ծրարը:

— Աստու՛ժ իմ, վախեցածի պէս քաջականչեց Կենիգսդորֆը առնելով աշակերտական տետրակները, որոնցից մի քանիսը բոլորովին ցեխոտուած էին:

— Այս ի՞նչ ես արել:

— Մեղաւորը ես չեմ, շարունակեց լացը երեսան՝ աշխատելով ցեխոտած տետրակների կեղտը ձեռքով մաքրել:

— Թո՛ղ, աւելի կը կեղտոտես. միթէ թղթով չէ՞ր փաթաթել:

— Ի՞նչպէս չէ. բայց Շ. փողոցի անկիւնում մեծ Մերկը յանկարծ իմ վերայ թռաւ և տետրակները ցեխը ընկան:

— Կընշանակէ՞ մեղաւորը Մէրկն է. տխուրթեամբ քաջականչեց Կենիգսդորֆը ջնկելով տետրակներից մաքուրները ու մի կողմ դնելով. իսկ կեղտոտածները շարում էր սեղանի վերայ չորանալու:

— Այո՛, Մերկը:

— Բոլորը վազելով ընկած էին նրա յետևից:

— Ո՞վքեր էին վազողները:

— Ուրիշ երեսաներ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ուզում էին նրան բռնել:

— Քանի՞ հոգի կը լինէին:

— Մօսաւորապէս քսան:

Ուսուցիչը սկսեց տետրակների միջից հանել ցեխոտած ծողականները:

— Գտան հոգի մէկի յետևից. լաւ բան է. քաջականչեց մի քանի բոպէ անցնելուց յետոյ:

— Իսկ ո՞վքեր էին նրանք:

— Ֆօգելը, Կառլֆմանը, Կօնդրատին:

— Հա՛, ի հարկէ և նա . . . իսկ յետո՛յ ինչ եղաւ:

— Ինչպէս ասացի, նրանք բոլորը ընկած էին նրա քամա-

կից, և երբ անկիւնից ծռուեց, այն ժամանակ յարձակուեց ինձ վրայ և . . .

— Եւ տետրակները ցեխը ընկան .

— Այո՛, բայց ես չեմ մեղաւորը, նորից հեկեկաց Մարտինը:

— Ոչ ոք չի տոռւմ, թէ մեղաւորը դու ես. բայց դրանից ես խօսմ' չեմ յարձակուել քո վրայ, որ լալիս ես. քեզ պէս մեծ աղային ամօթ չէ՞ լաց լինել: Մաքրիր, մաքրիր աչքերդ, ամօթ է:

Մարտինը գրպանից հանելով մեծ մաքուր թաշկինակը սրբեց երեսը. ապա ուժով քիթը վեր քաշեց ու յանկարծ նստեց, սկսեց լալ:

— Ահա՛, այդպէս. այժմ համարիր տետրակների կողքերի սպիտակ մօտեռներից քանի՞ն են ցեխոտուել:

Մարտինը սիրտը հանգստացրած սկսեց եռանդով համարել. «տասն և ութը»:

— Երկու տետրակ բոլորովին փչացել է. ծծողականներից միայն մի քանիսը:

— Մարտին. Ոօրրի գրալաճառանոցը. գիտե՞ս:

— Գիտեմ .

— Ահաւասիկ քեզ փող, գնա՛, գնիր երկու վայելչագրու-թեան տետրակ № 2. երկու դիւթին ծծողական և երկու դիւ-թին էլ մօտեռներ (եարլիկներ). միայն աշխատիր շուտ վերադառնալ տուն:

— Ինչպէ՛ս տեսնում ենք, այս երեկոն ուսուցչի համար տխուր չանցաւ, դրա մասին մտածել էր աւագ Մերկը: Կենդանագործը, որչափ հնարաւոր էր, մաքրում, չորացնում էր. ցեխոտած տետրակներից պոկում էր անմաքուր մօտեռները ու կըպցնում էր նրանց փոխարէն նորերը:

Մօտաւորապէս ժամը եօթին սանդուխքի առտիճանների վրայ լսուեց ոտի ձայն:

Դա տանտիկնոջ որդին էր, որը երեւի գործ չունենալու պատճառով, սովորականից աւելի շուտ էր աղատուել: Կենդանագործը ձայն տալով նրան հարցրեց:

— Ֆերդինանդ, գիտե՞ս, սրտեղ է ապրում Մերկը:

— Այո՛, պարոն ուսուցիչ:

— Խնդրում եմ, գնա՛ նրա մօտ և, եթէ տանը կը լինի, ասա՛, որ ես անպատճառ խնդրեցի, որ ինձ մօտ գայ:

Հէնց այդ րոպէին սանդուխի վրայ երեւցաւ Ֆերդինանդի մայրը, այլիկ Կլին:

— Տիկին, դուք հակառակ սչինչ չունի՞ք, եթէ ձեր որդին իսկոյն կատարէ իմ թեթեւ յանձնարարութիւնը, հարցրեց նրան ուսուցիչը:

—Ի հարկէ՜ զ՛նչ. պ. Կենիգսդորֆ, զուք այնքան գրքեր էք նուիրում նրան, որ նա ամենայն ուրախութեամբ պէտքէ կատարէ մի այդպիսի շնչին յանձնարարութիւնս:

—Վերջին նուիրած գիրքը ինձ շատ դուր եկաւ, ասաց Ֆերդինանդը և ուրախ ուրախ թռչկոտելով ռանդալսի աստիճաններէ վերեւից վայր իջաւ:

Քառորդ ժամ չանցած նա կոտորուած սրտով, ինչպէս վիրաւորուած վերադարձաւ:

—Ֆերդինանդ, Մերկին տեսա՞ր:

—Ֆերդինանդը շփոթուած ժպտաց. այո՛, բայց նա տանը չէր:

—Ո՞րտեղ տեսար:

—Նա գինետուն էր գնում, երբ ես պատահեցի նրան և ձեր խօսքերը յայտնեցի:

—Իսկ նա ի՞նչ ասաց:

—Նա . . . նա ասաց . . .

—Ֆերդինանդը սկսեց հաղալ—գլխարկի հետ խաղալով:

—Նա ասաց.

—Եթէ ես իրան պէտք եմ, թող ինքը գայ ինձ մօտ:

—Տիրեց փոքր ինչ լռութիւն. ապա Կենիգսդորֆը հարցրեց. չը լինի՞ թէ հարբած էր:

—Նա միշտ էլ բանթողից յետոյ հարբում է. երէկ գինետանը նրա երեսը սև ներկով մի լաւ օժել էին, իսկ բոլոր երեխաները ընկած էին նրա յետեւից:

—Շնորհակալ եմ, Ֆերդինանդ, կարող էք գնալ:

Հագնելով վերարկուն ու գլխարկը ծածկելով Կենիգսդորֆը գնաց քաղաք ընթրելու:

—Յանկարծ նա կանգ առաւ. և ի՛նչ. փողոցի միւս կողմում կանդնած էին երկու Մերկերը. եղբայրները հագած ունէին երկար վարտիք. գլխարկ ամենեւին չունէին ծածկած. խիստ գունաթափ դէմքերով, ցրտից բոլորովին կապտած:

Առաջին հայեացքից դրդուած Կենիգսդորֆը կամեցաւ ձայն տալ նրանց, բայց յետոյ զղջաց. միայն կանդնած մտածում ու հետեւում էր նրանց:

Երեխաները քամակները դէմ տալով պատին կարծես մտադիր էլ չէին շարժուել, բայց մի քանի րոպէ անցնելուց յետոյ՝ նրանք փողոցի լայնութիւնը կտրելով դանդաղ քայլերով հասան հացթուխի խանութը:

Խանութի լուսամտուտի վրայ դրած էր մի կտոր հաց, երեւ սո՛ղ վայր էր ձգել մի փոքր երեխայ, իսկ անցորդները վերցրել ու դրել էին լուսամտուտի վրայ, որ անցորդներին

ստերի տակ չը արորուէր: Մեծ եղբայրը տեսածին պէս, ճիշտ վայրենի գազանի նման, ընկաւ այդ մի կտոր հացի վրայ, երկու կէս արաւ, մի բաժինը եղբօրը տուեց ու աչքերը դէս ու դէն ձգեց, թէ արդեօք իրանց ոչ ոք չի նայում և ճանաչելով իրանց ուսուցչին, թողին փախան:

— Պետրոս, Յովսէփ, բղաւում էր նրանց քամակից կենիգո-դօրֆը. բայց ի զո՛ւր: Երկու եղբայրները այնպէս անյայտացան, ինչպէս սատանաներ, մինչև անգամ յետ էլ չը նայեցին: Այդ վայրկեանին երիտասարդ ուսուցիչը գոռաւանդում էր որոշել, թէ նա արդեօք աւելի կարեկցութիւն, խղճահաւու-թիւն, թէ տհաճութիւն ու անբաւականութիւն է զգում... Վերատեսուչը ճիշտ է նկատել. այդպէս երկար չի կարելի շա-բունակել:

ճաշարանու՞ սպասածից աւելի երկար նստեց. և որպէս զի մի քիչ մտածմունքները կարողանայ իրանից հեռացնել՝ սկսեց սրտակերպագրել շաբաթաթերթերը թերթել: Ընթերթը նրան դուր չեկաւ, իսկ երկու եղբայրները ընաւ գլխից գուրս չէին դալիս: Տուն վերադառնալիս բարձրացաւ սաստիկ ցուրտ ձիւնախառն քամի:

«Տէյխշտրասում» նրան հանդիպեց կոպիտ դէմքով հարբած մի մարդ. նա երգում էր մի շատ անվայել երգ, ու օրօրուե-լով այս ու այն կողմ, վերջապէս բռնեց իրան ուղեկցող կնոջը. այդ Մերկերի մայրն էր, նա ճանաչելով ուսուցչին, երեսը շուռ տուեց միւս կողմը:

— Երգի՛ր ինձ հետ. փնթփնթաց տղամարդը. քեզ ասում եմ երգի՛ր ինձ հետ: Բայց նա չէր երգում. ամօթից նրա դէմքը սաստիկ կարմրած էր: Այդ գիշեր ուսուցչի աչքերին քուն չը մօտեցաւ. և ըոլոր ժամանակ նա լսում էր կատաղի քամու սաստկանալը. նա չը դադարեց երկու եղբայրների վե-րայ մտածելուց, որոնք այսպիսի ցրտաշունչ եղանակին գիշե-րելու էին բաց երկնակամարի տակ: Մինչև անգամ նա ան-հանգստութիւնից գիշերը երեք անգամ անկողնիցը վեր կացաւ, բաց արեց լուսամուտը. փողոցի այս ու այն կողմը նայեց, բայց այնտեղ միայն գիշերային պահապանն էր խանգարում կէս գիշերուայ կատարեալ մեռելային լռութիւնը: Ուսուցիչը միայն լուսաբացին կարողացաւ քնել: Նրան երազում պատ-կերանում էին անհամար մանր հացի կտորներ, գրուած լու-սամուտների վերայ. հաստ ցեխով ծածկուած տետրակներ. անվայել երգ երգող հարբածը, որը այնպէս կեղծ խալստ ձայ-նով էր երգում, որ քնից նայն բոլորին զարթնեց կենիգոդօրֆը, թէպէտ դեռ շատ վաղ էր վերկենալու. բայց նա խկոյն ան-

կողմից լիեր կացաւ ու հագաւ շորերը: Իր խնդրանք տիկին Կլէյն աւելի շուտ սուրճ բերեց, այնպէս որ մինչև դպրոց դընալը նա կարողացաւ հետեւեալ նամակը գրել.

Յարգելի պ. Մերկ.

Դուք ինձ յատուկ պարտաւորեցրած կը լինիք, եթէ որ բաւականութիւն պատճառէք ինձ ձեր ներկայութեամբ: Հարցն այն է, որ պէտք է կարողանանք միջոցներ գտնել ձեզ տուգանքից ազատել՝ ձեր որդիների բաց թողած դասերի համար. անհրաժեշտ է, որ ձեզ հետ այդ մասին խօսեմ. խնդրում եմ առանց քաշուելու շնորհ բերէք մօտս:

Ձեր բարեկամ ու սուցիչ Կենիգսդորֆ:

Ճանապարհին ինքը իր ձեռքով նամակը փոստարկղ ձգեց, որպէս զի ապահով լինի, թէ չի կորչի:

Հասկանալի է, որ երկու եղբայրները դպրոցում չէին լինելու. ինչպէս և դպրոցի ծառան: Երկար գաղտմիջոցին մի բան ուտելու համար ուսուցիչները հաւաքուեցին ուսուցչանոց: Խօսակցութեան առարկան Մերկերն էին. բայց դպրոցի ծառայի յանկարծ ներս մտնելովը ընդհատուեց:

— Դէ՛ շուտ ասա՛, ձեզ յաջողուեց՝ աշակերտներին բռնել խմբովին հարցքին ուսուցիչները:

Բռնելը՝ ես բռնեցի նրանց. ասաց ձերը երեսի քրտինքը սրբելով, բայց ափսոս այդ աւազակութիւնը արդէն ժառանգական է:

— Ո՛ւր են երեխաները. — Հարցրեց Վիրբելը, որը չափազանց սիրում էր իրան ներկայացնել վերատեսչի օգնական:

— Ուր են. անամօթները փախան, կասկած չկայ, փախան:

Ուսուցիչների բարձր ձայնով քչքչալը ծեր ծառային տակի կատաղացրեց:

«Բայց ո՛չինչ. ինչ էլ որ լինի, ես այդ անպիտաններին կը բռնեմ. ճիշտ խօսք եմ ասում, կը բռնեմ: Ես արդէն հոտը առել էի, թէ նրանք որտեղ էին գիշերելու և ես ուղիղ իր ժամին այնտեղ էի. չէ՞ որ ձեզ լուր յայտնի է, թէ ես մը աստիճանի կարգապահ եմ. . . բայց կարծես գիտամբ կահաւորուած սայլը իր ժամանակին գործից չէր վերադարձել. դրա համար էլ երեխաները հաւանօրէն մի ուրիշ տեղ պէտք է գիշերէին: Ուստի քայլերս ուղղեցի դէպի գետի ափին շինուած նոր շինութիւնը: Յանկարծ կարծես գետնի տակից իմ առաջ բուռնում են երկու եղբայրները. ինձ տեսնելուն պէս, ինչպէս հրացանի գնդակներ, թռան անցան: Ես վազում եմ նրանց քամակից, կարծես մեղաւորների հոգիների ուրուական լինէին: Մեր

հանդէպ դալիս էր մի մտադործ. «բռնէք, բռնէք» կանչում եմ օգնութեան. մտադործը ինձ հասկացաւ. տարածեց երկար թևերը ու կտրեց նրանց ճանապարհը. ուրեմն առաջից մտադործը իսկ յետևեց ես և կարծես թէ արդէն նրանք որոգայթի մէջ էին ընկած. բայց աւագ. երբ մենք բաւականին իրար մօտեցանք, մեծը բռնեց փոքրի ձեռից ու սկսեց երկաթուղու գծերի վրայից քաշ տալ դէպի դետը: Եւ ի՞նչ էր կարծում մեծ եղբայրը մի ակնթարթում հասաւ գետի ափը և ուղիղ սառը գետի մէջ թռաւ ու լող տուեց դէպի միւս ափը:

«Ի՞մ յետևից, Յովսէփ, ի՞մ յետևից»... ըզուռում էր նա և ինչպէս մի ձուկ մի բոպէում լողաց գետի կէտը:

— Եւ նա իրան ջուրը ձգեց:

Մինչև անգամ առանց տատանուելու. բայց նա յոյս ունէր, թէ փոքր եղբայրն էլ իր յետևից կը թռչի. իսկ փոքրը ինչպէս երևաց, այնպէս ազատ լող տալ չը գիտէր. դրա համար էլ կանչեց:

«Պետրոս, Պետրոս»... ինձ այնպէս էր թւում, որ սա էլ վերջ է վերջոյ պիտի վճռէր եղբորը հետևել. շնայելով որ մեծ եղբայրը լողալով միւս ափին բաւականին մօտեցել էր, սակայն լսելով եղբոր աղաղակը և տեսնելով, որ ես նրան արդէն բռնեմ, նա... ,

— Ի՞նչ, վերագարծաւ, բացականչեց Կենիգսդորֆը, որի դէմքը ուրախութիւնից ժպտում էր:

— Այո՛, վերագարծաւ: Այդ միջոցին մտադործի շունն էլ, որ սայլից կտպած էր, փախչում էր. նա էլ շան յետևից ընկաւ նրան բռնելու համար. իսկ ես մենակ փոքր եղբոր հետ սկսեցի տանջուել: Նա ընկաւ գետնի վերայ ու սկսեց ոտնեւորով ինձ քացի քացի տալ: Մեծը ազատ կերպով կարող էր փախչել ազատուել, իսկ նա ընդհակառակը թրջուած դուրս եկաւ գետի ափ, յարձակուեց իմ վերայ ու սկսեց իմ ձեռները կծուտել. այդ յաջող բոպէից օգտուեց փոքրը, ոտի կանգնեց և Աստուած իմ, ինչպէս էր փախչում: Նոյն միջոցին արդէն մեր չորս կողմը հաւաքուել էին բանւոր մշակները և տեսնելով թրջուած երեսային ու լսելով նրա աղիողորմ աղաղակը, նրանք սկսեցին աղմուկ բարձրացնել, որ ես խեղճ աղային բաց թողնեմ: Մինչև անգամ նորանցից մէկը այնպէս ամուր հարուած հասցրեց կրծքիս, որ ես հազիւ հազ կարողացայ ոտի վրայ կանգնել մի ուրիշն էլ այդ բոպէին խլեց երեսային ձեռքիցս և մինչ ես այդ յիմարին բացատրում էի, թէ բանը ինչու՞մն է, երկու եղբայրներն էլ մեր աչքերից արդէն հեռացել, անյայտացել էին: Այդ ամենից յետոյ գիւղացիներն էլ

նաւակի մէջ տեղաւորուելով, նաւակը թիավարեցին դէպի միւս ափը:

Եւ ոչ ոք չէր հարցնում, թէ ովքեր են նրանք և կամ ի՞նչպէս են անուանում նրանց: Յայտնի բան է՝ նմանը իր նմանին է սիրում: Բայց թող մէկ էլ ընկնեն իմ ձեռք, ես ցոյց կը տամ նոցա:

— Ասել է, Մերկերը դարձեալ անյայտացան, հարցրեց վերատեսուչը, ներս մտնելով սենեակ:

— Ի հարկէ պ. վերատեսուչ. և ես ձեզ հաւատացնում եմ նորանցից մեծը իսկական...:

— ձիշտ հերոս է. — ըտլորսլին լուրջ ընդհատեց նրան Կենիգսդորֆը: Բայց ծիծաղը եղաւ նրան պատասխան:

— Ի հարկէ հերոս է. այդ երեւոյի մէջ կայ աւաղակային խմբի խմբապետի անհասկանալի հակում՝ եթէ մենք նրան շարտենք դէպի սխալ ճանապարհ, և կամ նշանաւոր լուս մարդու յատկանիշ՝ եթէ կարողանանք նրան ուղղել և բարոյապէս դաստիարակել:

— Դուք... դուք անգրգուելի գաղափարական էք. Պ. Կենիգսդորֆ. — առաց վերատեսուչը. — Դէ՛հ, պարսններ, արդէն զանգուկը խիեց... խօսակցութիւնը վերջացաւ: Դո՛ւ, ծերուկ, սպասիր ու մանրամասնօրէն պատմիր ինձ, ինչպէս որ եղել է. ես կարծում եմ վերջ ի վերջոյ պէտքէ դիմել սոսիկանութեան:

Ուսուցիչներից ամեն մինը գնաց իր դասարանի խաղերի հրապարակը—սրահը, իսկ ծերուկ ծառան սկսեց վերատեսչին ցոյց տալ փաթաթած ու կծոտած ձեռները:

III.

Ճաշից յետոյ դպրոցում կրկին առաջացաւ նոր և աւելի ուժեղ իրարանցում: Երկարահասակ, վտիտ ու անճոռնի Կոնդրատին՝ վերատեսչի դասարանի աշակերտներից մինը, գեռ վաղուց Կենիգսդորֆի չար աշակերտների հաշոււմ եղած, զանազան մանր մոներ լրտեսութիւնների համար ներկայացաւ նրան, ցոյց տուեց իր ուռած աչքը: ձիշտ որ դուրս էր ընկել մի մեծ ընկոյզի չափ ուռոյցը, որը պատճառել էր ոչ այլ որ եթէ ոչ «աւաղ Մերկը» որպէս պատասխան իր և ըտլորի փոխարէն:

— Ինչո՞վ նա քեզ խփեց:

— Փայտով. հիմիկուանից այլևս նա առանց ձեռնափայտի ման չի դալիս, իսկ գրպանները միշտ էլ լիքն են քարերով:

— Այդ ո՞րտեղ պատահեց:

— Շտերնի գործարանի պատի տակ:

— Իսկ նա այնտեղ ի՞նչ էր անում:

— Պատի մօտ տաքանում էր, որովհետև բոլորովին թրջուած էր:

— Նա ի՞նչպէս կարող է տաքանալ ու շորեր չորացնել պատի մօտ կանգնելով:

— Որովհետև վառարանը շինուած է պատի քամակին և այնքան շատ են վառում, որ պատը դրոշից միշտ էլ տաք է լինում:

— Ինչո՞ւ համար նա քեզ խօսեց:

Երկարահասակ, վախ ու անճոռնի Կոնդրատին լռեց. խի միւս աշակերտը նրա փոխարէն պատասխանեց, «որովհետև դա բոլոր ժամանակը Մերկին տաք պատից քաշքաշում էր և վերջն էլ շորը պատառեց»:

— Ինչո՞ւ համար էիր դու քաշքշում Մերկին և ինչո՞ւ պատառեցիր նրա շորը:

— Ես ուզում էի բռնի, քաշելով դպրոց բերել:

— Ժամը քանիսը կը լինէր:

— Ժամը տասներկուսից մի քիչ անց էր:

— Բայց չէ՞ որ տասներկուսից յետոյ դպրոցում պարապմունք չկայ:

— Եւ քո ինչ բանն էր նրան քաշքաշելով դպրոց բերելը. չէ՞ որ դորա համար դպրոցական ծառայ կայ:

— Եթէ Մերկը իրան պաշտպանել է և դու էլ նրա աղքատիկ շորը պատառել, նա քեզ հետ այդպէս վարուելու իրաւունք ունէր: Իսկ այսուհետև, ով նրան անհագիստ կանի և փողոցում նրա յետևից կընկնի, կամ կը քաշքաշէ նրան, ես այդպիսիների հետ այլ տեսակ կը խօսեմ:

— Հասկացա՞ք. այժմ կարող է՛ք հեռանալ:

Իրիկուայ փոստը Կենիգսդորֆին բերեց մի նամակ հետեւեալ բովանդակութեամբ:

Յարգելի ուսուցիչ.

«Այսօր առաւօտեան դուք իմ տղային հայհոյել ու խայտառակել էք միայն նրա համար, որ գարշելի Մերկը քիչ է մնացել ուղուս աչքը հանէ: Իմ որդին մինչև անգամ փոքրիկ վառեկին էլ ձեռք չի տայ, իսկ Մերկերը ծնուած օրից եղել են աւաղակներ: «Խնձորը խնձորենուց հեռու չի ընկնում»։ Եթէ դուք միւս անգամ իմ տղային կը վիրաւորէք, ես նրան կը հանեմ և կըտամ ուրիշ բարձրագոյն դպրոց. ես թէև մի թշուառ այրի կին եմ, բայց առանց ձեզ էլ կարող եմ ապրել»:

Յարգանք Տիկին Գոցրադի

Վերաւորուած մայրական զգացմունքի այս հեղեղը Կենի-
գըղօրֆի ակտորժակը չխանգարեց: Մերկերի հօրը սպասելու
պատճառով այս երեկոյ տանը ընթրիք արաւ:

Բայց նա իզուր էր սպասում, նրանց հայրը չեկաւ:

Երբ որ և իցէ մէկին անուանում են գաղափարական, այդ
շատ հազուադիւր դէպքերում կը նշանակէ գովասանք. իսկ
շատ անգամ այդ արտայայտում է մեղադրանք անլրջութեան
մէջ, միայն թէ աւելի փափուկ ձևով: Գոնէ այդ տեսակին էր
պատկանում ընկերների վերաբերմունքը դէպի Կենիգըղօրֆը:
Ծանօթները նրան համարում էին լաւերից մէկը. բայց ոչ դործնա-
կան մտածող, որի համար էլ կեանքի շատ դէպքերում պիտի
խղճահարուէր:

Երկու անխնամ երեխաների ջերմ պաշտպանութիւնը
թէև չը փոխեց հասարակութեան բարի կարծիքը նրա մասին
բայց մի քանի ընկերների հետ լարուած յարաբերութեան պատ-
ճառ դարձաւ:

Հետևեալ առաւօտ դպրոցում ոչ մի նորութիւն չկար,
եթէ չը հաշուենք այն, որ ծերուկ Ռեխտերը երկինք—գետինով
էր երդւում, որ անպատճառ այդ սրիկաներին դպրոց կը բերի:

Կենիգըղօրֆը իզուր տեղ էր սպասում ծեր Մերկին, այդ
պատճառով էլ նա կրկին աւելի քաղաքավարի նամակ գրեց և
ուղարկեց ապահովուած ձևով:

Գիշերը սաստիկ ձիւն էր եկել. և հետևեալ առաւօտեան
երեխաները ձնթօփ էին խաղում և ձնթօփը հենց բռերի մէջ
հալւում էր. դուրսը խոնաւ էր և պաղ ձիւնակոյտերը երբեմն
երբեմն վայր էին թափւում, իսկ ջուրը ամենապինտ կօշիկից
ծծւում էր, դրա համար էլ դպրոցը դրաւիչ և տաք էր թը-
ւում:

Յանկարծ դռան դրսի գանգը զիւ հնչեց. դրա յետևից
դռան մօտ լսուեց սարսափելի աղմուկ՝ աղաղակ, վերատեսչի
շիկահեր աղախինը բանալով դուռը բարձր ճշաց:

— Սյո ինչ է, միթէ կարելի է:

Կենիգըղօրֆը իսկոյն դասարանից դուրս թռաւ, և մինչև
անգամ մոռացաւ յետևից դուռը փակել: Ճիշտ որ . . . դռան
մէջ կանգնած էր ծեր ծառան ու ամեն մի ձեռքով բռնած ու-
նէր մի մի երեխայ, մինը աջ և միւսը ձախ, որոնք սաստիկ բը-
ղաւում էին աշխատելով ձեռքից ազատուել, իսկ փողոցում
դպրոցի առաջ արդէն հաւաքուել էին կաթ ծախողները, հաց
մանածողները, պառաւ կանայք ու բարձր-բարձր անիծում:

Ծեր ծառան միանգամից չէր կարող երկու աղայքն էլ ներս

բրթեւ, որոնք դանադուն կողմեր էին քաշըշում, բայց տեսնելով
Կենսիգոգորֆին, որ որպէս թէ իրան օգնութեան է հասնում, նա
փորձին ուժով ներս բրթեց, ապա ձեռներով շղթայեց մեծին,
գէմ տալով դռան՝ նրան էլ նախադուրիթ մտցնելու համար:

Պոքը եղբայրն ընկնելով նախադուրիթ սալայատակի վրայ
քերծուեց, արիւնը կամաց կամաց երևաց և չնայելով դրան
փորձում էր ուսուցչի մօտեց կամացուկ փախչել. դուրս գալով
միւս հակառակ կողմից, որը դուրս էր գալիս բակը՝ սակայն
Կենսիգոգորֆը բռնեց նրա օձիքից, թափ տուեց, ուշադրութիւն
չը դարձնելով նրա ուժեղ դիմադրութեանը և դասարան քա-
շեց, որտեղ աշակերտները վախից գունաթափուած սպասում
էին, թէ ի՞նչ կը լինի զրա վերջը:

Գրտում մի քանի փողոցային աղաներ ծիծաղելով շուաց-
նում էին մատների միջից: Շնեքը հաչում էին. պառաւ կա-
նայք հայհոյում, մի կողմից էլ ջրախառն ձիւնագնտերը նա-
խադուրիթ ներսի պատերին դիպչելով կտոր-կտոր էին դառ-
նում. այդ գրութեան մէջ աղախինը խելացիութիւն արեց
ծածկեց դուռը և շղթան ձգեց. նա չը մոռացաւ բակի
դուռն էլ փակել, որովհետեւ աւագ եղբայրը թաւալոււմ էր
յատակի վրայ և դեռ չէր կարելի հաւատալ, որ ծեր ծառային
կը յաջողուի նրան դասարան բերել, իսկ ընդդիմութիւնը ծե-
րուկի կատաղութիւնը շատացնում էր. նա երեխային վեր բարձ-
րացրեց և մի լաւ ձայնով ապտակ հասցրեց ու բոլոր ուժով
դասարան շարտեց:

— Ահա, այդպէս, արիւններ, շներ, ըղաւեց՝ նա և դրպա-
նից հանելով ամուր ոլորուած պարանի կտորը՝ ծայրը մի ձեռ-
քին կապեց ու բռնելով մեծի վզակոթից թռաւ կանգնեց ա-
ռաջի նստարանի վրայ ու պատրաստուեց ծեծելու:

— Ես ձեզ ցոյց կտամ, թէ ի՞նչպէս պէտք է:

— Զը համարձակուես ծեծել, բարկացած ձայն տուեց երի-
տասարդ ուսուցիչը. բայց արդէն ուշ էր, նոյն ըսպէին խփեց
առաջին դասի դանդակը:

— Ինչտեք, կըլնում եմ, չհամարձակուի՛ս ծեծել:

Սակայն ծերուկը այնպէս էր կատաղել, կարծես ոչինչ չէր
լսում:

Նորից թօկը պտտացրեց, իսկ երեխան գոռում, գոչում
էր՝ կարծես կտոր կտոր էին անում նրան:

Ճարպիկ շարժումով Կենսիգոգորֆը խլեց ծերուկի ձեռքից
պարանը ու սաստիկ բարկութիւնից շարտեց յատակի վրայ:

— Համարձակուի՛ս, այստեղ մեծը ես եմ. միայն ես ...
կո՛րէր, հեռացի՛ր այստեղից:

Ու պարզելով ձեռքը, ցոյց տուեց դուռը: Բարկութիւնից ամբողջ մարմնով դողում էր:

— Պարոն, ... պարոն Կենիգսզորֆ:

— Քեզ ասում եմ՝ դուրս կորիր:

— Մի ակնթարթում ծերուկը փայտ դարձած կանգնեց իր տեղը և ապա դուրս գնաց:

— Այլ քեզ բան. դաւթումն ինքն իրան փնթ փնթում էր նա:

— Անիծած, գոռոզ ուսուցիչ:

Կենիգսզորֆը մի ընդհանուր զրեց և լսելով այդ խօսքերը բարկութիւնից նախադաւթի դուռը վրայ խփեց ու այդպէս ազատուեց ծառայից:

Հենց նոյն բղաւող երեխան, որը բոլոր ուժով բղաւում, ճղղում էր, ընդհանուր ձայնը կտրեց. վախը սրտում՝ անհատատալի, ուռած աչքերով նայում էր ուսուցչի վրայ, որը դեռ գնում գալիս էր դասարանական գրատախտակի և ուսուցչական պահարանի մօտ:

Փոքր Մերկը միանգամից անսպասելի կերպով թռու գէպի դուռը և ուղղում էր փախչել, բայց ուսուցչիչը իր ժամանակին յաջողեցրեց բռնել նորա օձիքից և մի ձեռքով օդի մէջ բարձրացրեց:

— Անհնազանդ երեխայ, ասաց նա բարկութիւնից դողողալով և սաստիկ գրգռուելուց ցնցեց երեխային բոլոր ուժով. անպիտան երեխայ:

Յետոյ նա դրեց գետնի վրայ և դուռը փակեց, բանալիքը գրպան դրեց: Լուսամուտները բաւականին բարձր էին, այնպէս որ փախչելու ամեն տեսակ յարմարութիւն կորուած էր. դրանում մեծ եղբայրը համոզուած լինելով, բոլորովին կուշեկաւ, որը դեռ դողդողում էր այնուհետեւ աչքերը իր համար բաւականին անյարմար, ծակ ու կոպիտ կօշիկներից չբարձրացրեց, որոնց մէջ ձեռն ջուր էր լցուած: Նոյն ընդհանուր գէմբը կապտած ու թուրմած էր: Քթից բերանը, բերանից մինչև գունդը ձգուած էին տանջանքի խորը ախօսներ: Փոքրիկ եղբոր ատամները ցրտի աղդեցութիւնից չէին դադարում կրճատուց բայց և այնպէս նա դեռ ցաւում էր եղբոր վրայ: Կծկուած իրանց տեղերում առանց արտասուելու, լուռ ու մունջ կանգնած էին իրար մօտ, ինչպէս երկու դասապարտուածներ, որոնք ոչ մի կողմից չեն սպասում ներողամտութեան: Լռութեան մէջ էր ամբողջ դասարանը. ոչ ոք տեղից չէր շարժոււմ, կարծես ամեն միւր իր տեղում մեխուած լինէր:

Երևի հենց հիմա մի բան կը կատարուի... բայց իսկապէս ի՞նչ. բոլորն էլ կարծես դժուարութեամբ էին շունչ բաշում:

Լուսամուտի զրսի կողմից երևում էր մի փողոցային Լը-
խայի գլուխ, որը կարողացել էր յաջողացնել բարձրանալ շը-
ջանակի վրայ տեսնելու ու լսելու համար, թէ դասարանում
ինչ է կատարւում: Ասուցիչը մտեցաւ. փողոցային աղան
խիոյն վայր թուաւ վանդակապատից գետինն և փախաւ փողո-
ցի անկիւնից. սակայն դեռ մի քանի լսուէ էլ լսում էր նրա
ծամած ու թիւնների շփոցը: Ասուցիչը դասարանի մէջ մանդա-
լը դեռ շարունակում էր:

Նա երեխաներին չէր նայում, չէր ցանկանում տեսնել
նրանց: Պարանի կտորը դեռ յատակի վրայ էր. նա ոտով դի-
պաւ պարանին:

Իսկ եթէ նա պարանը վերցնէր կամ կամացուկ ձեռք տար...
ոչ, ոչ. նա դեռ բաւական վրդովուած է. դեռ պէտք է հան-
գըստանայ... վերջապէս ամբիոնի վրայից վերցրեց գիրքը ու
շարունակեց Աւետարանի ընդհատուած բացատրական ընթեր-
ցանութիւնը:

«Յիսուսի մօտ բերին երեխաներին, որ նա օրհնէ նրանց,
«ձեռք դնէ նրանց վրայ. իսկ աշակերտները սաստում էին նրանց,
«որոնք բերում էին: Յիսուս տեսնելով այդ, բարկացած յանդի-
մանեց և ասաց. թոյլ տուէք մանուկներին, որ ինձ մօտ գան
«և մի արդէլէք, քանի որ այդպիսիների համար է արքայու-
թիւնը»:

«Ճիշտն եմ ասում ձեզ, ով որ ինչպէս մանուկ արքայու-
թիւնը չի ընդունիլ, նա արքայութիւն չի կարող մտնել:»

«Եւ իւր գիրկն առնելով ձեռք դրեց նրանց վրայ և օրհնեց
նրանց»: * Նա կարդում էր խրպոտ, կարծես ոչ իր խիական
ձայնով: Վերջացնելուց յետոյ կրկին գիրքը դրեց ամբիոնի վրայ:
Նա տեղից վեր չկացաւ, ինչպէս սովորաբար անում էր, այլ
նստած մնաց իր տեղում և աչքերը Աւետարանից չէր հեռաց-
նում:

Բոլոր աշակերտները լարուած ուշադրութեամբ նայում
էին երբեմն ուսուցչին, երբեմն երկու Մերկերին, որոնք դեռ
ևս կանդնած դասարանում նայում էին յատակի վրայ վայր ըն-
կած պարանին:

— Թո՛յլ տուէք մանուկներին, որ ինձ մօտ գան և մի՛ ար-
դէլէք նրանց. քանի որ այդպիսիների համար է Աստուծոյ ար-
քայութիւնը. մի քիչ լռելուց յետոյ երկրորդ անգամ կրկնեց
ուսուցիչը և հաւաչելով սրտանց ախ քաշեց:

Իր տան հասարակ գրասեղանի մօտի պատից կախած էր

*) Մարկոս. Աւետ. Գլ. Գ. Հ. 43. 44. 45. 46.

Յիսուսի պատկերը, Արը օրհնում էր մանուկներին, մտաբերեց այդ պատկերը. շատ և շատ անգամ ինքը այդ պատկերի վրայ էր կենդրոնանում. մանաւանդ երբ դպրոցում այսպէս թէ այնպէս ճնշուած էր դիմում իրան: Այո՛, յաճախ էր նայում. ամբողջի մէջ կային ոտաբոքիկ, հիւանդ մանուկներ և Յիսուս նրանց էլ էր օրհնում: Մայրերը բերում էին նրանց իրանց Մեծ Բարեկամի մօտ թէ հասակաւորներին և թէ մանուկներին, մայրերը խոստովանում և հաւատում էին նրան:

Իսկ այժմս երիտասարդ ուսուցչի առաջ կանգնած էին երկու թունաւորութեամբ օձեր. ընկերների կողմից հայածուած, դողդոջուն, քաղցած, մերկ երեխաներ, որոնք համարեա մօջր չունեն. իսկ ապէս չունեն, դռնէ այնպիսին, որ կարողանար հասկանալ Փրկչի խօսքը և որը կարողանար հետեւել ցոյց տուած փրկութեան ճանապարհին:

«Թոյլ տուէ՛ք մանուկներին, որ դան ինձ մօտ և մի՛ արգելէք նրանց, քանի որ այդպիսիներին է Աստուծոյ արքայութիւնը», նորից բարձր առողջանութեամբ ու ջերմ զգացմութեամբ շեշտեց ուսուցչիւր այդ սուրբ խօսքերը, այնպէս որ երեխաները առանց բացառութեան երկու եղբայրների, զարմացած բարձրացրին իրանց դուռները ու հարցական ձեռով նայում էին ուսուցչին:

Կենիգսդօրֆը վեր կացաւ տեղից, նա հիմա իրան տիրում էր:

— Պետրո՛ս, ասաց նա. վերցրո՛ւ պարանը:

— Երեխան կռանալով վերցրեց ցեխոտ պարանի կտորը:

Ա՛յ, ա՛յ, հիմա էլ սա կոկսի. երեխայի մարմնով բոպէարար անցաւ պաղ ստրսուռ և նա աչքերը ուսուցչի վրայից չէր հեռացնում յուռահատութեան և երկիւղի մէջ ընկած:

— Ձգի՛ր պարանը վառարանի մէջ:

— Երեխան իր կանգած տեղում պահած ու աչքերը ուսուցչի վրայ չուած, չէր ուղղում հասկանալ, թէ նա ի՞նչ է ասում:

— Ես քեզ հրամայում եմ՝ պարանը վառարանի մէջ ձգիր:

— Այո՛. . . թո՛ղը, պարանը:

— Այո՛, բաց վառարանի դռնակը կրակխառնիչով, եթէ ոչ չափազանց տաք է:

Վառարանը գտնւում էր դատարանի հակառակ կողմը, դրա համար աշակերտները գլուխները այն կողմը չուռ տուին, վառարանի դուռը բաց էր. . . բոցերը երևում էին: Մեծ եղբայրը դեռ անորոշութեան մէջ էր, կրկին անգամ տարակուսութեամբ նայեց ուսուցչին: Ձգի՛ր պարանը: Փոքրիկ, դունաստ աղայի նեղիկ կրծքից դուրս թռաւ խոր հաւաշանք:

Բոցերը պարանը լափեցին, որ տաքութիւնից կծկուեց ինչպէս օձ:

Պետրոսը վերադարձաւ և տռաջուայ պէս կանգնեց իր եղբոր մօտ աշակերտների առաջ. նա ոչինչ չասաց: Բայց նրա աչքերից արցունքները առատ առատ հոսում էին, խոշոր, անընդհատ ու լուռ . . . նա մինչև անգամ արտասուքը չէր սրբում: Ամբողջ դասարանը գեռ ևս գտնւում էր նոյն քարացած վիճակի մէջ և չէր լսում ոչ մի ծպտուն:

Հիմա—հիմա, երեի, կորոշուի երկու մեղապարտների դատավրճիւր:

Ճնճուկները, որոնց համար ուսուցիչը ձմեռ ժամանակ փշրում էր լուսամուտի առաջ հացի փշրանքներ, այժմ էլ բնազդմամբ թոչկոտում էին սովորած տեղը և ինչ որ կարծես ճըթճըթում էին վատ ժամանակների մասին, որ այսօր իրանց վրայ ոչ որ ուշք չը դարձրեց:

Մինչև անգամ նուազածուն, որն անսպասելի կերպով փողոցում նուազեց բոլորին յայտնի երգը դարձնալ չկարողացաւ խանդարիլ դատարանական մեռելային լուռութեան ներդաշնակութիւնը:

— Իսկ հիմա ասացէք, թէ ինչո՞ւ համար դուք միշտ դըպրոցից փախչում էք, Յովսէ՛փ, պատասխանիր:

Այդ հարցին փողրկի Մերկը չը կարողացաւ պատասխանել. սկզբում մեծն էլ չը պատասխանեց:

— Միթէ փողոցում դպրոցից աւելի՞ տաք է:

Պետրոսը ռաստիկ դողաց, իսկ յետոյ խորին համոզմամբ պատասխանեց. «Ի հարկէ դպրոցում աւելի տաք է, բայց մենք վախենում ենք»:

— Իսկ տուն ինչի՞ համար չէլք գնում:

— Մենք վախենում էինք:

— Պետրոս, երբ դու միշտ ողորմութիւն էիր խնդրում և երբ անցուդարձ անողները քեզ հարցնում էին. ո՞վ ես, դու միշտ պատասխանում էիր, թէ ծնող չունիս:

— Այո՛: Իմ մայրը . . . իմ մայրը . . .

— Յետո՞յ:

— Իմ մայրը . . . նա լցուեց. չը կարողացաւ վերջացնել, միայն հանդարտ արտասուեց:

Կենիգսդօրֆը այլևս այդ հանդամանքի վերաբերմամբ հարց չառաջրկեց. նա զդաց, որ առանց այն էլ շատ հեռուն գնաց:

Այո, իսկապէս այդ երեխաները ծնողներ չունէին. ո՛չ հայր և ո՛չ մայր:

Մայրը նրանց մէջ տեսնում էր իր մատնիչներին, հակա-

աւելորդներին և դրա համար էլ նրանց հաւաճում էր, իսկ հայ-
րը երեկոները միշտ էլ հարբելով՝ կնոջ կսկծից նրանցից էր
վրէժ առնում: Նա ծեծում էր անբաղդներին, մինչև որ
նրանցից արիւն կը հոսէր, դրացիներին ասելով:

— Դու պատի տակ ի՞նչ էիր անում, երբ Կօնդրատի աչ-
տակին կապոյտ նշան թողիր:

— Ես ուղում էի չորանալ, իսկ նա ինձ քաջքշում էր.

— Միթէ թըջումս էիր:

— Այո, ես . . .

Նա շփոթուեց, բայց յետոյ ճարպիկութեամբ ստեց . .
եւ . . . եւ . . . ջուրը ընկալ:

— Ի՞նքդ ընկար, թէ քեզ ձգեցին:

Մերկը երկիւղից աչքը ձգեց դաստիարակի վրայ ու դը-
լուխը կախ արեց. նա հասկացաւ, որ ուսուցիչը ամեն ընդ
է իմանում:

— Ցատկեցի, ասաց նա.

— Ինչու էիր գողանում, նարինջներ և պղտիկ սպիտակ
կոլոր հացեր, և վերջապէս կարմիր ու խոշոր խնձորներ . . .

— Յովսէփը քաղցածութիւնից լալիս էր:

— Դու ինքդ է՞լ քաղցած էիր:

— Այո՛, ես ևս:

— Այդ ամենը այնպիսի տոնով էր հնչում, որ այլևս ամե-
նափոքը կասկած անգամ չը մնաց այդ խօսքերի ճշմարտու-
թիւնը ստուգելու համար.

— Այժմ է՞լ քաղցած ես:

Երեխան փոխանակ հարցին պատասխանելու գլխով արաւ
ու նրա դեղնած, գունաթափ դէմքի վրայից կրկին արտասու-
քի կաթիլներ գլորուեցին:

— Դու վերջին անգամ ե՞րբ ես ճաշել:

— Այն օրը, երբ մայրս . . .

— Եւ նա նորից լցուեց:

— Իսկ մինչև այսօր չե՞ս ճաշել:

— Ո՛չ, երկու անգամ ճաշել եմ քեռուս մօտ. նա մեզ կա-
մեցաւ տուն տանել դրանից յետոյ՝ մենք այլևս նրա մօտ
չէինք գնում:

Երեխաները նախադատում էին քաղցած մնալ, միայն թէ
ճնողների մօտ չը վերադառնան:

— Յովսէփ, դու է՞լ քաղցած ես, հարցրեց Կենիդսօրֆը
փոքրիկ Մերկին:

Սա նայնպէս շտապով գլխով արեց և պատրաստ էր

ձեռքը ընկածը կուլ տալ: Կենիգսդորֆը իր նախաճաշիկը բա-
ժանեց երկսի լվայ:

Մի քաղէութ կերան վերջացրին:

— Դուք հիմա էլ քաղցած էք, չը կշտացա՞ք:

— Փոխանակ պատասխանի նրանց աչքերը փայլեցին:

— Վինգգասուզ, եկ այստեղ, դարձաւ ուսուցիչը հարուստ
մսավաճառի տղային, վաղը հօրդ մօտ և տոս' նրան, որ այս-
տեղ կան երկու քաղցած ու աղքատ երեխաներ, որոնք արդէն
մի քանի շաբաթ է, որ չեն ճաշել:

Իսկ քո հայրը, Վելտին, չէ՞ որ հացթուլ է: Դու էլ տուն
գնա՛ և նոյնը ասա: Շատ կարելի է, ձեր հայրերը մի բան կը տան
ձեզ ձեր ընկերներին համար:

Երկու ընկերներն էլ սւրախութեան ժպիտներով դէպի
դասարանի դուռը վազեցին, բայց փակ դռան:

— Ի հարկ է նրանք դասարանից դուրս գնալ չէին կարող:

— Մերկ, ա՛ռ բանալիքը և բաց դուռը, ու տալով բանալին
Մերկին ինքը գնաց դէպի վառարանը և սկսեց կրակը խառնել,
կարծես թէ իրան երբէք չի հետաքրքրում այն, թէ ի՞նչ է կա-
տարւում դռան մօտ:

Բայց երեխան ամենաւիժըր փորձ անգամ չարեց փախչելու:
Նա թողեց ընկերին ապա բարեղխճութեամբ նորից փակեց
դուռը և բանալին յանձնեց ուսուցչին:

— Բաց դուռը և թող բանալիքը մ'նայ փականքի մէջ:

Պետրոսն այդ էլ ճշտութեամբ կատարեց և ուրախ ուրախ
նայում էր ուսուցչին:

— Այդպէս. այժմ ասացէք ինձ, ի՞նչ փառքի էք արժանա-
ցել ձեր թափառաշրջիկութեան համար: Փոքրիկ Մերկը լուռ
էր, մեծն էլ գլուխը կախ արաւ:

— Դէ, Պետրոս, ինձ նայիր. Յովսէփ, դու էլ սւղիղ աչքերիս
նայիր:

Եթէ դուք ինձ բոլոր սրտով հաստատ և գիտակցաբար կը
խոստանաք, որ այլևս անեւու չէք, ես ձեզ կը ներեմ այն պա-
տիժը, որին դուք արժանի էիք:

Կամենում էք:

Երեխաները թափում էին աղի արցունքներ:

Այդպէս՝ եթէ համաձայն էք, տուէք ինձ ձեր ձեռքը աղնու-
թեամբ ու գիտակցութեամբ:

— Ես խոստանում եմ:

— Ես նոյնպէս:

— Ձեռք ձեռքի տուած՝ դէմ առ դէմ կանգնած էին երեխա-
ները և ուսուցիչը:

— Եւ ձեզ հաւատում եմ, որ դուք ինձ չէք խաբում:

— Երբէք էլ խաբելու չենք:

— Այդ պատասխանի մէջ այնքան վստահութիւն, հաստատ համոզմունք ու բերկրութիւն կար և նրա մէջ հնչում էր այնպիսի թեթեւութիւն, որ մինչև անգամ մնացած աշակերտներն էլ այնպէս ակն քաշեցին, կարծես, թէ բոլորն էլ մի ծանր բեռից ազատուեցին:

— Իսկ դուք, աշակերտներ, վկայ եղէք, որ ես Մերկերին ներեցի. նրանք եթէ կամենան կը լինին կարգին, բարի տղաներ ինչպէս դուք էք: Դուք էլ սրանից յետոյ պէտք է նրանց քամակից ընկնէք, հալածէք և կամ ծաղրէք նրանց:

— Ո՛ւ, թնդաց ամբողջ դասարանը ինչպէս մի ձայն:

— Ում տանը կը գտնուի աւելորդ շորեր, խնդրեցէք ձեր ծնողներից, թող ձեզ հետ ճաշից յետոյ ուղարկեն դասարան, երկու Մերկերի համար:

Դուրսը ձիւն է գալիս, իսկ ընկերներդ մըսում են. ցուրտ է այնպէս չէ:

— Այո՛, շատ ցուրտ է:

— Իսկ դուք մօտեցէք վառարանին ու տաքացէք. ես միւս աշակերտներին էլ կը պատուիրեմ, որ նրանք էլ ձեզ հանգիստ թողնեն:

Երկու ներուածները կանգնած էին տաք վառարանի մօտ: Այդ ժամանակ դուռը ճռւալով բացուեց և ուրախ ժպիտները երեսներին վերադարձած աշակերտները կանգնեցին ուսուցչի առաջ. երկուսն էլ այնքան հաց, կալբաս-երշիկ էին բերել հետները կարծես մի վաշտ զօրք էին կերակրելու:

Աշակերտներին տուած էր գրաւոր վարժութիւն, իսկ մեր քաղցած երեխաները, որոնց համար սպասում էր շատ առատ և ճոխ նախաճաշիկ, սկսեցին կամաց կամաց վերջացնել եղած պաշարը այն էլ այնպիսի ակօրժակով, որ նայողը կը զարմանար նրանց ագահութեան վրայ:

ԵԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ

Թարգ. ՆՐԵՄԻԱ ՎԱՐՊԱՅԷՏ

